

Aikuissosiaalityön tietopohja ja teoreettinen perusta

- **PROSOS – uusia avauksia aikuissosiaalityöhön 26.3. 2019, Jyväskylä**
- **Aila-Leena Matthies + Niina Rantamäki, Anu-Riina Svenlin ja Katri Viitasalo
Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius**

TAUSTA + TAVOITE

- Aikuissosiaalityön tietopohjan hajanaisuus
- PRO SOS- hankkeessa työntekijöiden, asiakkaiden ja tutkimuksen yhdessä tuottama tieto
- Hiljaisen käyttöteorian tunnistaminen
- Sosiaalityön oma käytäntötutkimukseen perustuva tietopohja SOTE-kokonaisuudessa
- Yritys rakentaa kokonaisvaltaista teoreettista tulkintamallia
- KAIMEr – teoriaa soveltaen

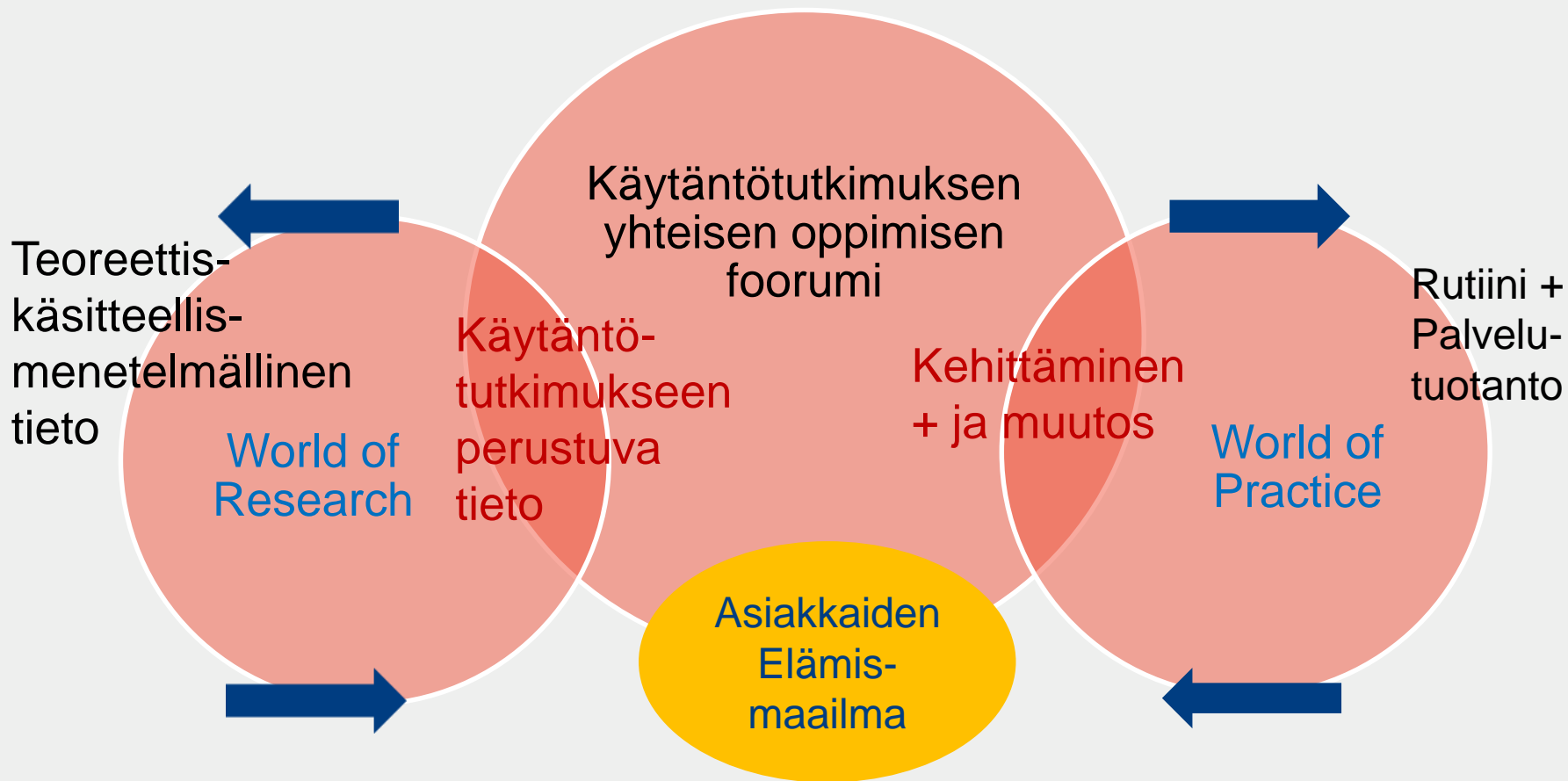
Tietoon perustuva sosiaalityö- yhteiskehittämismallilla PROSOS- hankkeessa (2017-2018)

SOITEssa, Pietarsaassa ja Vaasassa

- Työpajapäivät (6/alue) + välitehtävät
- Mukana kattavasti kaikki työntekijät tai pieni sitoutunut kehittäjäryhmä
- Asiakastieto suoraan asiakkaiden osallistumisena työpajoihin tai asiakkailta kerättynä
- 2 tutkijaa/alue vetovastuussa
- Dokumenttiaineisto => tietopohjan tulkinta
- Lisäksi koko PROSOS-hankkeen tuotokset aineistona

Sosiaalityön käytäntötutkimuksen malli (Sommerfeld & Gredig 2008; Blomberg 2018)

NÄYTTÖÖN PERUSTUVA KÄYPÄ HOITO vs. TIETOON PERUSTUVA SOSIAALITYÖ

- Lääketieteellinen maailmankuva
- Eksakti tieto -käsitys
- Diagnoosi A + hoito B = vaikutus C
- Tarpeeksi usein toistettu koeasetelma + satunnaistettu vertailuryhmä tuottaa näytön vaikuttavuudesta
- Toimintavarmuus: kaavamainen prosessi ja hierarkkinen tehtäväjako
- Tietopohja = luettelo hoidoista joilla hyväksytty näyttö
- Yhteiskunta- ja monitieteellinen maailmankuva
- Tiedon kriittinen arvio, tieto valtana
- Sosiaalisten tilanteiden ainutlaatuisuus+ kompleksiset vaikutussuhteet
- Paras saatavilla oleva tieto (tutkimuspohjainen, ammatillinen, kokemustieto, paikallinen) + tilannekohtainen harkinta
- Toimintavarmuus: kokonaisvaltainen vastuullisuus + reflektio / harkinta + vuorovaikutus
- Tieto metodisista mahdollisuuksista + luova soveltaminen tilanteeseen

KAIMeR -teoria

Björn Blom & Stefan Morén (2010) Explaining Social Work Practice – The CAIMeR Theory. *Journal of Social Work*

10(1): 98–119

- (Umeå University, Sweden)
- Kehitetty yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa
- Anu-Riina Svenlinin (JYU/KYC) väitöskirjan perustana

Käypä hoito vrt. KAIMEr

- Näyttöön perustuva (EBP) käytäntö ja Käypä hoito -teoria perustuvat sen osoittamiseen, *ETTÄ* jokin vaikuttaa
- Teoria kattaa rajatun diagnoosin, intervention ja tulokset
- Tieteenteoreettinen suuntaus: kliininen empirismi /kokeellisuus
- KAIMEr – teoria pyrkii selittämään ja ymmärtämään, *MITEN ja MIKSI* tietyt tulokset ilmenevät tietyssä tilanteessa
- Teoria kattaa kontekstin, toimijat, intervention, mekanismit ja tulokset
- Tieteenteoreettinen suuntaus: Kriittinen realismi

KAlMeR- teoria sosiaalityön käytännön tietopohjan jäsentäjänä (Blom & Morèn 2007);

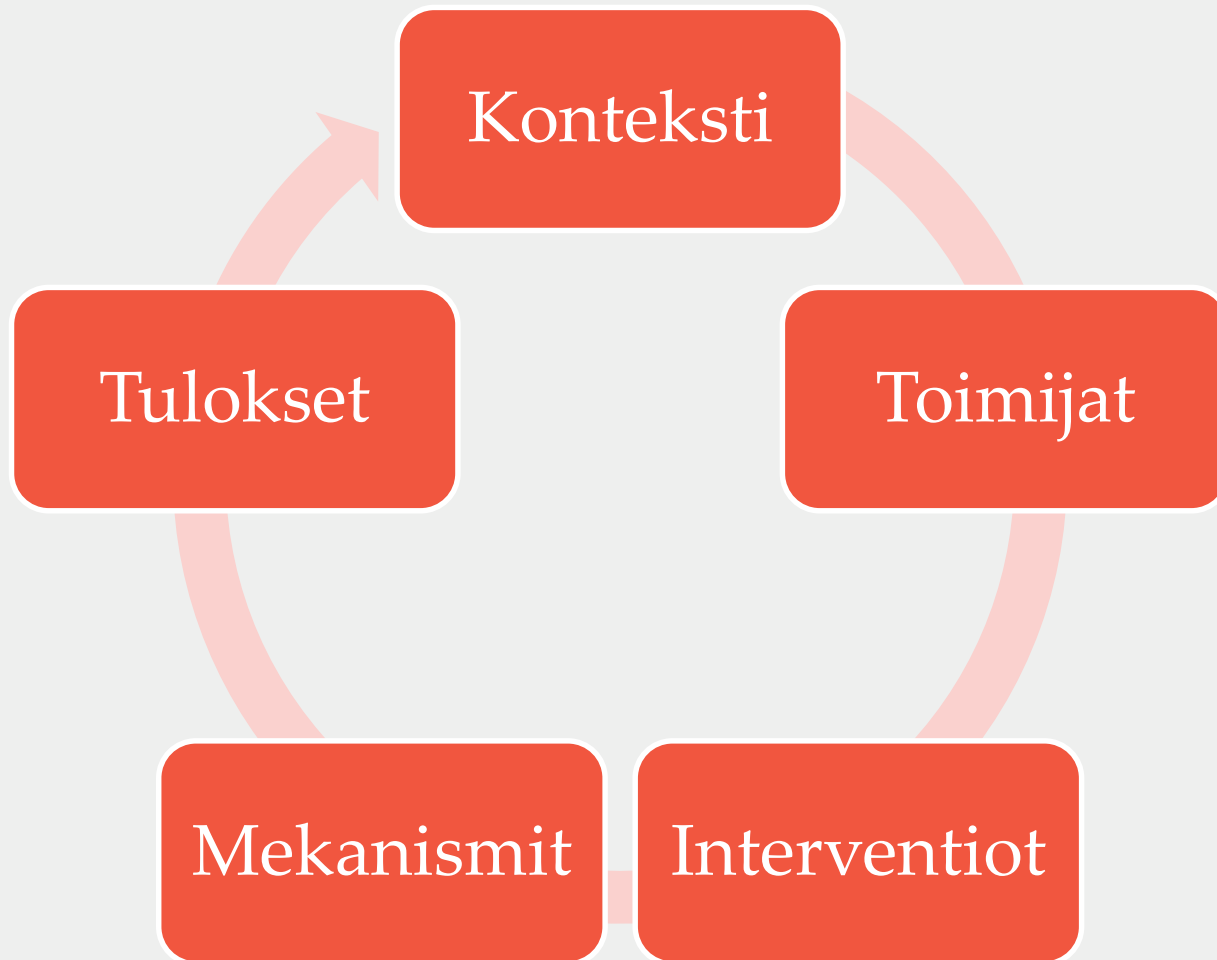
1. **Kontexts** → Kontekstit, asiayhteydet
2. **Aktörer** → Toimijat
3. **Insatser** → Interventiot, toimenpiteet, tuen sisältö
4. **Mekanismer** → Mekanismit
5. **Results** → Tulokset ja vaikutukset

Kriittinen realismi: (esim. M. Mäntysaari) tietoteoreettinen näkemys ja havaitsemisen teoria, jonka mukaan todellisuutta ei pystytä havaitsemaan sellaisenaan, mutta tiede yrittää saavuttaa yhä parempaa tietoa todellisuudesta.

KAIMeR = yhtälö, jonka osien tunnistaminen on sosiaalityön tietopohja (mieti tapausesimerkkisi!)

- Kaikki osat vaikuttavat tulokseen ja toisiinsa
- Kaikkien sisällä jännite/ 'sisäinen neuvottelu' (Acher)

Konteksti (asiayhteys)– missä ollaan

1. Sosiaaliset ongelmat **asiakkaiden elämäntilanteen** määrittäjänä – uniikki kompleksisuus vrt. standardisoidut diagnoosit
 2. **Yhteiskunnalliset muutokset** yksilön ja yhteisöjen elämään heijastuen [syvenevä eriarvoisuus, toimeentulokysymykset, paikkakunnan väestö-, ja palvelumuutokset, työmarkkinat, asuminen, koulutuspolut, maahanmuuttajien integraatio, riippuvuudet, mielenterveyden haasteet]
 3. **Palvelujärjestelmän** mahdollisuudet ja kasvava haasteellisuus
 4. Aikuissosiaalityön tekemisen **reunaehdot ja ihanne** [paikanmääritys muutoksessa, näkyväksi tekeminen, työyhteisö, lainsäädäntö, SOTEtus]
 6. Sosiaalityön yhteiskunnallinen **välitystehtävä** ja tasapainoilu: järjestelmän asialla – elämismaailman asialla /kontrolli – tuki
 7. **Kun konteksti muuttuu, myös muut KAIMER –tekijät muuttuvat (työkentän laajuus)** = spesifi tieto esim. aktivointi, päihteet, sosiaaliturvaetuudet, monikulttuurisuus
- **Kontekstin kompleksin kokonaisuuden kohtaaminen vai mekaaninen rajaus?**

Toimijat – ketä mukana ja missä roolissa

- Asiakkaan **oma toimijuus** omassa elämässä, palvelujen kehittämisessä, yhteiskunnassa
- Asiakkaan **omat verkostot** ja elinympäristö
- **Asiakkaat ryhmänä**, asiakkaiden keskinäissuhteet
- **Ammattilaiset**: aikuissosiaalityön tiimit ja tehtäväkuvat
- Aikuissosiaalityön **johtajuus**
- monimutkaistuvat ja muuttuvat **organisaatiot** toimijoina (ei vain kontekstina)
- ESIM: **KELA, TE-keskus, terveydenhuolto** toimijoina, yhteistyökumppaneina, toimeksiantajina
- Järjestöt, seurakunta, **paikallisyhteisöt**
- Elinkeinoelämä, **työelämä**, yrittäjät
- Poliitikot, päättäjät, **vaikuttajat**, Media, sosiaalinen media, **julkisuus**

Voimavaralähtöisyys: näistä mahdollisuuksien tunnistaminen ja mobilisointi

> Tasavertainen toimijuus ja työnjako yhdessä vai vastuun pallottelu ja alistaminen?

Interventiot /Insatser /Toimenpiteet – mitä voidaan tehdä – ja mitä tehdään

- **Ennaltaehkäisevät**, etsivät ja tiedottavat toiminnot
 - **Kohtaaminen** – paneutuminen – myötätunto
 - **Asiakastyön prosessointi**: sosiaalityön vaihemalli: Palveluohjaus, Palvelutarpeen arviointi, Asiakassuunnitelma, interventio, arviointi
 - **Toimenpiteet**: sosiaalityön oma tuki ja muualta haettavat tuet
 - Sosiaalinen **kuntoutus**/Ryhmät
 - **Työmarkkinavälineet**
 - Taloudellinen avustaminen => **taloussosiaalityö**
 - **Palveluketjutus**
 - **Poisohjaus**
 - **Kotikäynnit**
 - **Arviointi**, molemminpuolinen palautteen antaminen
- > Rinnalla kulkeminen ja tarjolla oleminen vai intensiivinen pyrkimys ja motivointi muutokseen?

ASIAKASTYÖN SISÄLLÖN KUVAUS (Heli Pihlaja, Vaasa)

1. Millaisiin tilanteisiin olet hakenut apua?	2. Millaista apua sait sosiaalityöstä?	3. Mitä sosiaalityöntekijä teki tässä
Koko elämä sotkussa	Tapaamisella sain ideoita ja ajatuksia elämästäni	Kartoitettu asiakkaan haaveita ja vahvuuksia tavoitteiden asettamiseksi. Käytetty apuna Mun Story kortteja + Tiiviit sosiaalityön tapaamiset luottamuksen saavuttamiseksi ja asiakkaan tukemiseksi
Olen tarvinnut apua arkirytmien löytämiseen	Sain ymmärrystä asioiden keskinäisiin merkityksiin	Käyty eri elämän osa-alueiden suhteita ja vaikutuksia Pilari-menetelmää käyttäen
Hain apua päihteidenkäytön vuoksi	Sain arvostusta ja motivointia lopettamiseen ja ohjeita miten toimii	Pilari-menetelmää käyttäen konkretisoitu päihteiden vaikutus elämän eri alueisiin. + Käytetty motivoivaa haastattelua ja haettu keskustelussa esiin asiakkaalla olevia vahvuuksia
Varasin ajan rahattomuuden vuoksi	Sain ruokarahaa	Selvitetty KELAn toimeentulotukilaskelmassa ollutta virhettä + Annettu maksusitoumus ruokaan ja hygienia tuotteisiin, jolla autettu asiakasta selviämään oikaisun käsittelyyn saakka

Tulokset /Vaikutukset– mihin voidaan päästä ja mitä tästä luultavasti tulee

= havaitut muutokset jotka yhteydessä annettuun tukeen:

- **Pintatason muutokset:** ilmeiset, odotettavissa olevat
- **Syvätason muutokset:** esim. minäkuva, taidot, vapautuminen ahdistuksesta
- **Prosessitason muutokset:** muutosten asteittainen syntyminen
- Tietoisuus ja yhteisymmärrys tavoitteista
- **Tulokset asiakkaan kannalta/** Asiakkaan 'toimeksianto', odotus, toive, *'Kun on omia unelmia omasta elämästä...niin olet olemassa'*
- **Ulkoiset annetut tavoitteet /** systeemilähtöisyys: työelämä, osallisuus, hyvä elämä, hyvinvointi, terveys

Mistä tiedetään: asiakkaan kokemus ja näkyvä muutos arjessa, arviointi ja palaute, työntekijän intuitio ja tietoisuus, tutkimuksen näyttö

- Siirtyminen kunnioitettujen kansalaisten joukkoon
- Projekti- vai huolenpito –orientaatio?

> **Osallisuus paremmasta tasa-arvoisemmasta elämästä vai pitäminen huono-osaisuuden polkujen toistuvissa kehissä?**

Mekanismit (Blom & Moren; Svenlin)

Mekanismi koostuu

1. vaikuttavista voimista,
2. vuorovaikutuksesta ja
3. rakenteista

Voimat näyttäytyvät **jännitekenttänä** joka läsnä vuorovaikutuksessa eri suuntaan vetäviä jännitteitä

Vuorovaikutus, ja sen herättämä oma ajattelu käynnistää **muutoshalua, tahtoa**, joka on mekanismia aktivoiva voima = toivon herääminen!

- 'sisäinen neuvottelu' (Acher)

Tai jo sisäisesti oleva tahtotila muuttuu **toiminnaksi** vuorovaikutuksessa

Mekanismit vuorovaikutuksena

1. Paneutuva, jalkautuva työorientaatio
2. Inhimillisuus ja vastuullisuus – ”*joku paikka jossa välitetään siitä mitä ihmisille kuuluu*”
3. Empatia – myötätunto – eläytyminen
4. Yksilöllisesti räätälöity, ei-standardimainen tuki
5. Osallisuus A: Asiakkaan oma toimijuus ja arvostus
6. Osallisuus B: Asiakkaan kokemus, että työntekijä osallistuu täysillä asiakkaan elämäntilanteen ratkomiseen
7. Monien samanaikaisten tekijöiden hyvä kehä
8. Onnistunut yhteistyö useiden eri toimijoiden kesken
9. Kohtaamispaikat, matalan kynnyksen palvelut

Mekanismit rakenteina

1. Muiden järjestelmien ongelmien paikkaaminen – mutta jonkun on sekin tehtävä!
2. Sosiaalityön oman paikan raivaaminen rakenteissa
3. Vallan jakaminen asiakkaan kanssa
4. Johtajuus innostajana vai jarruttajana
5. Vaikuttaminen muutoksina rakenteissa
6. Rakenteet mahdollistajina, mekanismeina, joilla muutos saadaan aikaan (esim. palveluverkostot, suostuminen puolin ja toisin, lakisääteisten mahdollisuuksien maksimaalinen käyttöönotto)

Mekanismit vuorovaikutuksen jännitekenttänä

- Osallisuuden lupaus ↔
- Yhteistyötahojen verkostot ↔
- Paneutuva kumppanuus ↔
- Asiakasohjaus ja asiakasvirta ↔
- Huoli: Teemmekö oikeita asioita ↔
- Toimivat työkalut ↔
- Rakenteellinen sosiaalityö ↔
- Osallisuuden petos
- Ulkopuoliset tehtävämäärittäjät
- Toiseus- kohteeksi tekeminen
- Palautuva kehä ilman ulospääsyä
- Huoli: Teemmekö asiat oikein
- Yksittäisiä välineitä ja falskaavia rakenteita
- Eriarvoisuuden harmitonta hallinnointia

YHTEENVETOA: Aikuissosiaalityön teoria siitä, miten ja miksi vaikutukset syntyvät

KAIMeR tulkitsee sosiaalityön todellisuutta käytännöstä käsin ja rakentaa siitä kokoavaa kuvaa

Kokonaisvaltainen kuva aikuissosiaalityöstä on haastava, mutta vastaa todellisuutta paremmin kuin keskittyminen vain rajalliseen osaan (esim yhden toimenpiteen vaikutukseen)

- KAIMeRilla tulkittuna kaikki aikuissosiaalityön osatekijät sisältävät mahdollisuuden vaikuttaa myönteiseen tai kielteiseen lopputulokseen

Vaikutusta ei voi taata etukäteen, mutta voi oppia, millä siihen voidaan varmimmin pyrkiä.

Keskeistä vaikuttavien mekanismien käynnistymiselle ovat rakenteet ja vuorovaikutus sekä niihin sisältyvät jännitteet

Pohdintaa ja havaintoja

- Jos toivotaan hankkeelta konkreettisia työvälineitä, on vaikea hahmottaa tietopohjan kehittämistä
- Asiakkaiden osallistuminen kehittämiseen ratkaiseva avain – ”*Kuis mä voin jeesata teitä?*”
- Teoreettinen oivallus: aikuissosiaalityön jännitteisyys, joka on kaikissa osatekijöissä läsnä, ja jossa ääripäät ovat tosia.
- Sosiaalihuollon > sosiaalityön > erityisesti aikuissosiaalityön kaltoinkohtelu SOTEtuksessa
- Tarve omalle kokoavalle teorialle, aikuisossiaalityön kannustus-tukijärjestelmälle ja KÄRKI-hankkeelle (vrt. LAPE, terveydenhuolto) > STM selvityshenkilöt!
- Taloussosiaalityön kehittämisen välttämättömyys
- Tutkimusperustaisen ’kokeellisen’/ vertailevan käytäntötutkimuksen jatkaminen?

KIITOS!

– Aikuissosiaalityöstä, että on

*”joku paikka jossa välitetään siitä
mitä ihmisille kuuluu”*

= asiakkaan sanoin
aikuissosiaalityön käyttöteoria?

